

Hällebräcka *Saxifraga osloënsis*

Information inom åtgärdsprogram för hotade arter

Hällebräckan är en av få arter som är endemiska för Skandinavien. Det betyder att den endast finns här i hela världen och därför har vi ett extra stort ansvar för att arten ska finnas kvar. I Sverige hittar man arten i ett osammanhängande stråk från norra Roslagen, över Västmanland, Södermanland och Närke till Värmland och Dalsland. Detta stråk fortsätter sedan söder om Oslo i Norge. Tyvärr så har hällebräckan försvunnit från många av sina tidigare växtplatser, vilket gör att den i dag är sällsynt och hotad. Den främsta orsaken till att arten minskat är igenväxning och skuggning av lokalerna där den vuxit. En del lokaler hotas också av exploatering.

Blommande hällebräcka
Saxifraga osloënsis.
Foto: Daniel Gustafson

Hur ser hällebräckan ut?

Hällebräckan är en ett- eller tvåårig växt som blommar i april-juni. Ursprungligen uppkom hällebräckan troligen som en hybrid (korsning) mellan två närbesläktade arter:

grusbräcka och klippbräcka. Det här gör att man lätt kan förväxla de tre arterna. Man känner igen hällebräckan på att den har vita blommor som är ca 5 mm i diameter med urnupna kronblad. Beroende på var den växer kan den vara mellan 5 och 30 cm hög. Stora plantor är ofta grenade upptill. På stjälken, grenarna och i en bladrosett finns oskaftade blad med 3-5 olikstora flikar. Frökapslarna är långskaftade och äggrunda och innehåller många frön. Fröna kan sprida sig ca 10 m, eller längre om plantan växer t.ex. vid en väg.

Var växer hällebräckan?

Hällebräckan är starkt kalkgynnad och växer gärna på solexponerade berghällar med tunt jordlager. Ibland ser plantan ut att växa direkt på berget, när den klämmer ner sig i små sprickor i berghällen. Ofta ligger kalkhällarna i betesmarker, intill vägar e.d. i småbrutna jordbrukslandskap, men man kan även hitta den på öppna berghällar i skogsmark. I delar av utbredningsområdet, t.ex. i Närke, växer arten ibland i anslutning till kalk- eller marmorbrott. Man kan också hitta den på grus eller jord med hög kalkhalt.

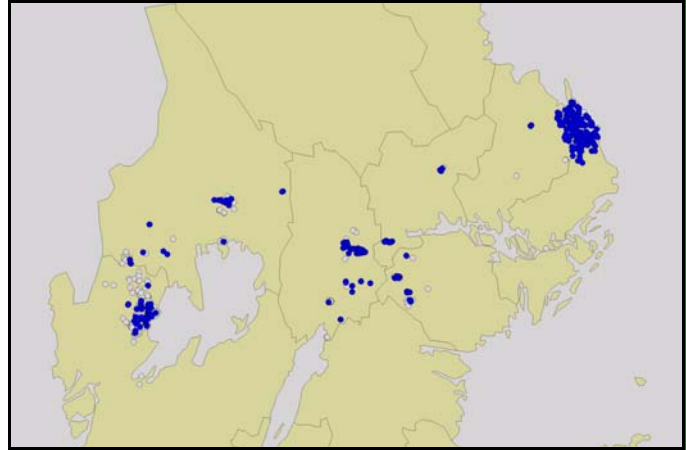
Typisk lokal för
hällebräcka.
Foto: Daniel Gustafson

Arter du kan hitta i samma miljö

Grusbräcka <i>Saxifraga tridactylites</i>	Grusviva <i>Androsace septentrionalis</i>
Liten fetknopp <i>Sedum annuum</i>	Svartbräken <i>Asplenium trichomanes</i>
Jungfrulin <i>Polygala vulgaris</i>	Gaffelbräken <i>Asplenium septentrionale</i>

Varför är hällebräcka hotad?

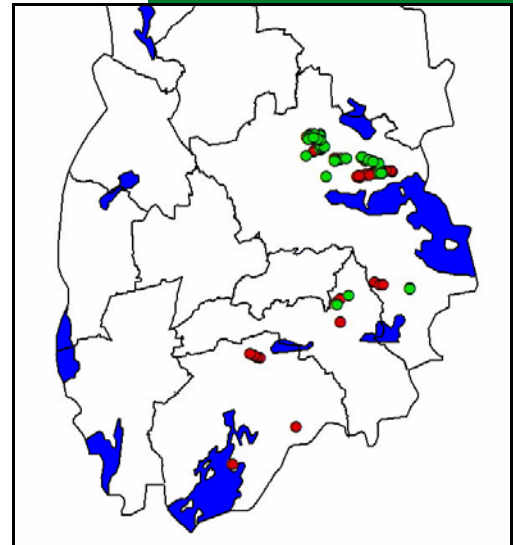
Hällebräcka är en typisk pionjärart som är gynnad av störning. Den växer direkt på blottade hållar eller grusmarker. Ofta växer dess habitat (växtplatser) igen med mer konkurrenskraftiga arter. Arten hotas också om omgivningen växer igen och skuggar platsen där den växer. Ett annat hot är exploatering av dess växtplatser, dels i form av kalk- och marmorbrytning och dels i form av bygge av t.ex. vägar och bebyggelse. I Sverige är hällebräcka rödlistad och klassad som missgynnad (rödlistekategori NT). Arten är fridlyst i hela Sverige. Hällebräcka finns även med på Bernkonventionens lista över strängt skyddade växtarter (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Den finns också med i EU:s art- och habitatdirektiv vilket innebär att förekomster skall ingå i nätverket Natura 2000 (ett europeiskt nätverk för skyddsvärd natur).

Hällebräckans utbredning i Sverige. Fyllda ringar markerar aktuella förekomster. Ofyllda ringar markerar gamla lokaler där hällebräcka inte finns längre. Karta: ArtDatabanken

Hällebräcka i Örebro län

I Örebro län växer hällebräcka dels på några spridda lokaler i ett stråk sydost om Hallsberg och österut mot Asker. Här är förekomsterna ganska utspridda och har ofta några få plantor på varje lokal. Vanligare är den i ett område norr och nordost om Örebro, från Lillkyrka i öster, över Glanshammar och Rinkaby till Axberg i väster. Tidigare har man hittat hällebräcka i Åsbrotrakten, vid Bastedalen vid Vättern och vid Trehörnings masugn utanför Mariedamm. Du kan se utbredningen på kartan intill. Hällebräcka har inventerats i Örebro län 1999, 2006 och 2007. Troligen finns arten på fler lokaler än de vi känner till.

Hällebräckans utbredning i Örebro län. Gröna ringar markerar aktuella förekomster. Röda ringar markerar gamla lokaler där hällebräcka inte finns längre.

Det här kan du göra!

Hindra igenväxning och skuggning av lokaler med hällebräcka! Du kan också skapa blottade ytor på kalkhällen genom att ta bort mossa och annan vegetation. Leta efter hällebräcka på liknande lokaler! Då får vi bättre kännedom om utbredningen och kan lättare skydda den. Rapportera in eventuella fynd av hällebräcka till Artportalen och/eller Länsstyrelsen (se nedan).

Vad är ett åtgärdsprogram?

Länsstyrelserna tar fram nationella åtgärdsprogram i samverkan med andra myndigheter och aktörer på uppdrag av Naturvårdsverket. 210 åtgärdsprogram håller på att tas fram för över 500 arter. Åtgärdsprogrammen skrivs därför att särskilda insatser behövs för att bevara de mest hotade arterna.

Litteraturtips

Gustafson, D (2006). Hällebräcka *Saxifraga osloënsis* i Örebro län. Inventering 2006. Länsstyrelsen i Örebro län, publ. nr 2006:61

Naturvårdsverket (under framtagande). Åtgärdsprogram för bevarande av hällebräcka, *Saxifraga osloënsis*. Naturvårdsverket

Länsstyrelsen
Örebro län

Åtgärdsprogram
för hotade arter

Kontaktperson

Inger Holst
Länsstyrelsen i Örebro län
Tel. 019-19 35 45
inger.holst@t.lst.se

Artportalen

www.artportalen.se